

CONSILIUL RAIONAL NISPORENI

MD-6410, or. Nisporeni, Republica Moldova, str. Ioan Vodă 2

STRATEGIA DE DEZVOLTARE SOCIO-ECONOMICĂ A RAIONULUI NISPORENI PENTRU PERIOADA 2021-2027

Proiect

Nisporeni, 2021

CUPRINS

Mesajul Președintelui Raionului Nisporeni.

Grupul de lucru.

Abrevieri.

Introducere.

Date generale și analiza situației existente

Analiza SWOT

Obiective generale:

  Agricultura și dezvoltarea durabilă.

  Turismul competitiv.

  Ocrotirea sănătății.

  Educație, cultură, tineret și sport.

  Utilități publice de calitate.

  Protecția socială și susținerea persoanelor.

  Administrație publică performantă și competentă.

Monitorizare și evaluare.

Surse de finanțare.

Cadru legal pertinent.

Mesajul Președintelui Raionului Nisporeni

Stimați cetățeni!

Stimați locuitori ai raionului Nisporeni!

Dezvoltarea oricărora colectivități poate fi efectuată dacă există o abordare corectă, coerentă și integrată de planificare strategică. Numai în cadrul acestei paradigme pot fi luate decizii coordonate ale autorităților publice locale, decizii care produc schimbări și care influențează societatea și economia, contribuind la soluționarea problemelor prin atingerea obiectivelor asumate.

Chiar dacă pandemia globală COVID-19 și seceta au impact negativ social și economic, inclusiv asupra regiunii noastre și asupra țării în ansamblu, Consiliul Raional Nisporeni a înfăptuit un proces amplu de elaborare și promovare a noii *Strategii de dezvoltare social-economică a raionului Nisporeni pentru anii 2021-2027*. Documentul a fost elaborat în mod participativ, cu atragerea reprezentanților diferitor sectoare de activitate.

În contextul provocărilor actuale, pentru soluționarea unor constrângeri și impulsivarea dezvoltării durabile și multiaspectuale a regiunii, autoritățile publice locale de nivelul I și II urmează să își concentreze eforturile spre favorizarea relansării și creșterea economică, iar principalele priorități pentru anii 2021-2027 sunt:

1. Dezvoltarea continuă a calității serviciilor de utilități publice (iluminatul stradal, alimentare cu apă și sanitație/canalizare a localităților, energetică, gazificare).
2. Perfecționarea inițiatiilor de asistență și protecție socială, ocrotirea sănătății, impulsivarea și dezvoltarea măsurilor pentru asigurarea protecției sociale și securității sociale pentru persoanele nevoiașe, vîrstnicii, pensionarii, familiile cu mulți copii, familiile monoparentale, alte categorii de persoane vulnerabile.
3. Dezvoltarea agriculturii, turismului competitiv, dezvoltării durabile, a mediului de afaceri, inclusiv prin promovarea economiei verzi durabile în contextul schimbărilor climatice.
4. Consolidarea veniturilor și eficientizarea cheltuielilor, inclusiv a celor capitale, sporirea eficienței cheltuielilor preponderent în învățămînt, agricultură și ocrotirea sănătății. O administrație publică performantă și competență.

Strategia de dezvoltare social-economică a raionului Nisporeni pentru anii 2021-2027 reprezintă documentul cadru de lansare a unor proiecte de dezvoltare durabilă a raionului prin planificarea și atragerea de resurse din interior și exterior.

Valorificînd rațional și economic resursele, vom valorifica avantajul competitiv durabil al raionului, în care locuim.

Cu considerațiune,

Vasiel MĂRCUȚĂ,

Președintele Raionului Nisporeni

Grupul de lucru de elaborare a Strategiei de dezvoltare socio-economică a Raionului Nisporeni pentru anii 2021-2027:

Președintele grupului de lucru

Vasile Mărcuță, președintele raionului, președinte al grupului de lucru.

Secretarul grupului de lucru

Tatiana Lupei, Specialist principal Secția economie, secretarul grupului de lucru.

Membrii grupului de lucru

Tulbure Victor, vicepreședintele raionului.

Sergiu Sococol, vicepreședintele raionului.

Nina Guțanu, șef Secție economie.

Olesea Beschieru, secretar al Consiliului Raional.

Vera Lazăr, șef Direcția finanțe.

Savelie Tipă, șef Secția Construcții și Dezvoltarea Teritoriului.

Grigore Florea, șef Secția agricultură, industria prelucrătoare, relații funciare și cadastru.

Lilian Zbîrnea, șef Secția cultură și turism.

Lidia Crăciun, director IMSP CS Nisporeni.

Vera Tăbăcaru, șef IMMSSP CS Nisporeni.

Vitalie Văcari, șef Direcția deservire fiscal Nisporeni.

Vera Șoldău, șef interimar, Direcția pentru Statistică Nisporeni.

Pavel Mușchei, șef AOFM Nisporeni.

Xenia Axenti, șef DASPF Nisporeni.

Nina Sterpu, șef Direcția Învățămînt, Tineret și Sport.

Grigore Vlas, șef interimar Inspecția pentru protecția mediului, Nisporeni.

Alexandru Cornei, șef CSP Ungheni (Nisporeni).

Igor Josan, șef Serviciu Prevenții.

Nicolai Buzu, șef Inspectoratul de Poliție, Nisporeni.

Grigore Praf, șef IS "Nisporeni – Silva".

Ion Basoc, șef Secție supraveghere sanitar veterinară, Nisporeni.

Ion Terguță, consilier raional.

Mihai Șaptelici, consilier raional.

Ion Gangan, consilier raional.

Valeriu Marinciuc, consilier raional.

Ion Țugulea, consilier raional.

Iurie Cărbune, consilier raional.

Pavel Artamanov, consilier raional.

Ion Boca, președintele Asociației Primarilor din r. Nisporeni.

Pavel Guțanu, antreprenor.

Nina Vrabie, ONG.

Mariana Bolun, manager Centrul de Cultură și Tineret.

Onorina Dânga, reprezentantul tineretului.

ABREVIERI

AEE	Agenția de Eficiență Energetică
AGEPI	Agenția de Stat pentru Proprietate Intelectuală
AIPA	Agenția de Intervenții și Plăți în Agricultură
AMP	Asistență Medicală Primară
ANSA	Agenția Națională pentru Siguranță a Alimentelor
AOAM	Asigurări Obligatorii de Asistență Medicală
AOFM	Agenția de Organizare a Forței de Muncă
APC	Administrația Publică Centrală
APL	Administrația Publică Locală
APP	Agenția Proprietății Publice
ATI	Anestezioologie și Terapie Intensiva
BNS	Biroul Național de Statistică
CCSM	Centru Comunitar de Sănătate Mintală
CNAM	Centru Național de Asigurări în Medicină
CNPF	Comisia Națională a Pieții Financiare
CSI	Comunitatea Statelor Independente
CSP	Centru de Sănătate Publică
DASPF	Direcția de Asistență Socială și protecția familiei
FEN	Fondul Ecologic Național
FISM	Fondul de Investiții Sociale din Moldova
FGP	FOND GLOBAL PENTRU POPULATIE
FNDAMR	Fondul Național de Dezvoltare Agriculturii și Mediului Rural
FNRD	Fondul Național de Dezvoltare Regională
FR	Fondul Rutier
FVC	Fondul Verde pentru Climă
IGP	Indicație geografică protejată
IFAD	Fondul Internațional pentru Dezvoltare Agricolă
IMSP	Întreprinderea Municipală în Sănătate Publică
IP	Instituție Publică
IS	Întreprindere de Stat
MIM	Mijloace de Informare în Masă
OMS	Organizația Mondială a Sănătății
ONG	Organizație Non Guvernamentală
ONVV	Oficiul Național al Viei și Vinului
SA	Societate pe Acțiuni
SAMU	Stația de Asistență în Medicina de Urgență
SP	Spital Republican
SWOT	S - Puncte Tari; W - Puncte Slabe; O - oportunități; T - Amenințări
UAT	Unitate Administrativ Teritorială
UE	Uniunea Europeană
UCIPA	Unitatea Consolidată pentru Implementarea Proiectelor în Agricultură

1. INTRODUCERE

1.1. Necesitatea elaborării

Strategia de Dezvoltare a Raionului Nisporeni pe anii 2021 – 2027 (în continuare, Strategie) reprezintă cadrul pentru dezvoltarea comunităților pe termen mediu. Acest document va servi drept reper pentru elaborarea și implementarea unor programe și proiecte de asistență, precum și pentru elaborarea bugetelor anuale pe perioada anilor 2021-2027.

Necesitatea elaborării Strategiei este impusă și de imperativul consolidării în jurul unor obiective transparente și acceptate de toate părțile interesate. Se va asigura ca documentele de politici locale să fie în concordanță cu Strategia de Dezvoltare a Raionului Nisporeni pe anii 2021 – 2027.

Strategia este un instrument de planificare strategică continuă, pentru prioritizarea obiectivelor și pentru implementarea acțiunilor corespunzătoare și reprezintă un instrument pentru repartizarea eficientă și transparentă a resurselor disponibile, precum și pentru potrivirea obiectivelor pe termen mediu cu cele pe termen lung, fapt ce impune revizuirea anuală a Strategiei în vederea ajustării parametrilor acesteia la realități.

De asemenea, Strategia reprezintă un instrument pentru coordonarea strategiilor sectoriale și locale, direcționându-le spre realizarea obiectivelor cadre.

Strategia va fi implementată pe bază de programe pe termen mediu (3-5 ani). Programele derivă din Strategie și, respectiv, contribuie la implementarea acesteia prin detalierea și concretizarea acțiunilor ce urmează a fi realizate într-un domeniu sau subdomeniu de activitate.

Planul de implementare a Strategiei este un document ciclic, care se actualizează în fiecare an și se aprobă de către Consiliul Raional Nisporeni, înainte de aprobarea bugetului raional.

1.2. Principiile elaborării

La elaborarea Strategiei au fost aplicate următoarele principii:

1. Reflectarea consecventă în obiectivele, programele și proiectele Strategiei a unei viziuni cuprinzătoare asupra (a) problemelor economice și sociale, cu care se confruntă raionul Nisporeni în ansamblu și, în special păturile social-vulnerabile și (b) modalitatea de utilizare a resurselor pentru soluționarea acestor probleme.
2. Orientarea acțiunilor de realizare a Strategiei spre取得在 decursul a 7 ani a unor rezultate concrete în vederea creșterii bunăstării populației.
3. Prioretizarea obiectivelor corespunzătoare în scopul obținerii unor efecte maxime cu utilizarea resurselor disponibile, astfel încât: (a) să se asigure efecte benefice evidente și măsurabile asupra sectoarelor cheie și (b) efectele corespunzătoare să fie resimțite în perioada vizată de Strategie.

Aplicarea principiilor enumerate va contribui la asigurarea antrenării comunităților raionului Nisporeni în realizarea Strategiei și va implica eficientizarea guvernării raionale, inclusiv prin asumarea responsabilității pentru implementarea Strategiei, valorificarea consecventă a relațiilor cu entitățile și partenerii cointeresanți în dezvoltarea raionului în ansamblu și stimularea participării largi și active a societății la procesul de implementare.

Implementarea prevederilor prezentei Strategii necesită conjugarea eforturilor autorităților administrației publice, societății civile, reprezentanților mediilor de afaceri și ale partenerilor de dezvoltare, astfel încât să fie atins scopul comun pentru creștere a bunăstării populației Raionului Nisporeni.

Strategia de Dezvoltare a Raionului Nisporeni pe anii 2021 – 2027 reprezintă viziunea comună a conducerii de vîrf a raionului și a consilierilor raionali, cuprinde direcțiile prioritare de dezvoltare responsabilă, participativă, uniformă și asumată a raionului în toată complexitatea sa, este elaborată în strînsă consultare cu Grupul de lucru privind elaborarea Strategiei. Misiunea documentului este în a ghida principalele acțiuni a actorilor implicați în ceea ce privește organizarea realizării oportunităților de dezvoltare a raionului, soluționând principalele probleme majore, pentru asigurarea bunăstării tuturor locuitorilor.

Acest document va reprezenta sistemul de referință pentru elaborarea documentelor de planificare strategică sectoriale, locale (la nivel de unitate administrativ teritorială de nivelul I) și instituționale.

Elaborată în scopul de a impulsiona procesul de dezvoltare a comunității, de a ghida efortul autorităților locale, sectorului asociativ, sectorul economic și al cetățenilor în soluționarea problemelor comunitare prin construirea unui parteneriat comunitar eficient.

Strategia este destinată, în primul rînd, populației raionului Nisporeni, care acordă încredere deplină autorităților alese pentru a rezolva problemele social-economice în raion, autorităților publice locale, responsabile de organizarea, planificarea și gestionarea serviciilor publice de calitate pe teritoriul lor administrativ, sectorului asociativ, mediului de afaceri, instituțiilor sociale, altor persoane și entități interesate în dezvoltarea echilibrată și durabilă a raionului Nisporeni.

Strategia de Dezvoltare Socio-Economică a Raionului Nisporeni pentru anii 2021-2027 reprezintă un document de planificare a obiectivelor și reflectă nevoile actuale ale raionului Nisporeni și realizarea lor viitoare. Strategia este un document de lucru al administrației publice și este agreat de întreaga comunitate raională. Toți actorii interesați de progresul economico-social al raionului vor beneficia de acest document de planificare strategică, prin care se indică astăzi direcțiile de dezvoltare, cât și viitoarele programe și proiecte ale administrației publice locale. Responsabili de implementarea documentului vor fi organele executive și deliberative din cadrul raionului, precum și entitățile de profil.

Procesul de elaborare a documentului a constat din colectarea informației din sursele primare și secundare, deschise și închise, preponderent informația furnizată de către consiliul raional Nisporeni. La fel, elaborarea proiectului de document s-a materializat și prin organizarea și desfășurarea de ședințe cu părțile interesate din raion, în vederea discutării și proiectării acțiunilor de mai departe la elaborarea proiectului de document, ședințe care au fost ghidate de către decidenții de vîrf ai raionului.

1.3. Ciclul de viață a documentelor de politici

Strategia este un instrument de planificare strategică continuă, pentru prioritizarea obiectivelor strategice și pentru implementarea acțiunilor corespunzătoare. Strategia reprezintă un instrument pentru repartizarea eficientă și transparentă a resurselor disponibile, precum și pentru armonizarea obiectivelor pe termen mediu cu cele pe termen lung, fapt ce impune revizuirea anuală a Strategiei în vederea ajustării parametrilor acesteia la realitățile schimbătoare.

Elemente definitorii

Planificarea derivă din prioritățile, necesitatea și deciziile luate la nivel local.

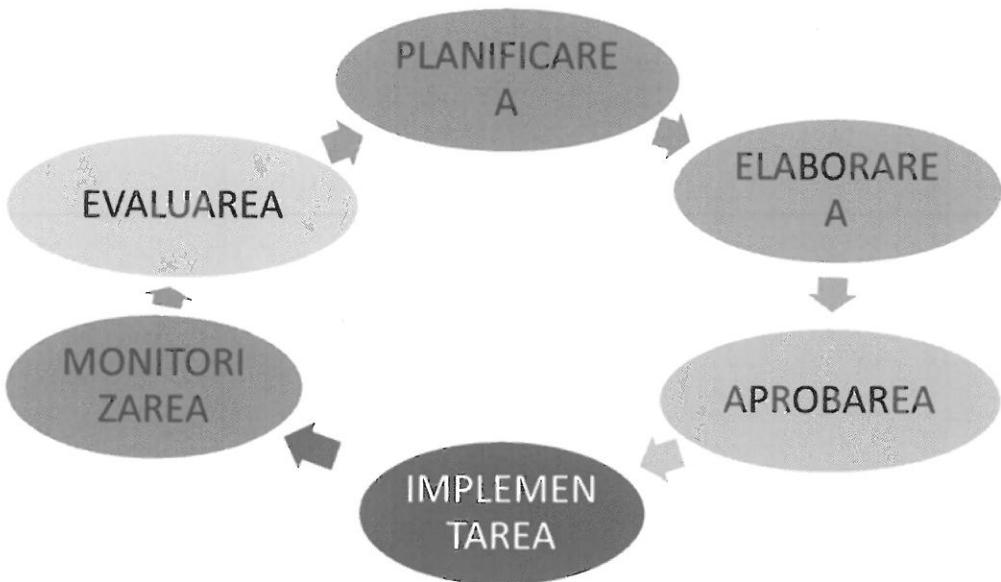
Elaborarea stabilirea problemelor, obiectivelor actorilor, resurselor, termenilor de realizare.

Aprobarea se asigură de către Consiliul Raional.

Implementarea presupune incorporarea activităților proiectate în planurile anuale a actorilor implicați.

Monitorizarea - supravegherea implementării activităților, efectuarea de ajustări.

Evaluarea - stabilirea gradului de realizare a acțiunilor

2. DATE GENERALE SI ANALIZA SITUATIEI EXISTENTE

Pașaportul socio-economic al raionului Nisporeni

1.	Organizare administrativ - teritorială	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Raionul Nisporeni cuprinde 23 de primării în cadrul cărora sînt 39 de localități. Reședința raionului este orașul Nisporeni.
	Date geografice	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Suprafața raionului este de cca 62,9 mii ha. ▪ Terenuri arabile 21,6 mii ha, plantații multianuale 8,9 mii ha, terenuri ale fondului silvic 15 mii ha, terenurile fondului apelor 1,6 mii ha. ▪ Localități învecinate: Hîncești, Strășeni, Călărași și Ungheni, transfrontalier cu Județul Iași, România.
2.	Populație	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Cca 64,8 mii locuitori. În or. Nisporeni sînt cca 11,4 mii locutori (gradul de urbanizare este de cca 19%), iar în 39 de sate locuiesc cca 50,5 mii locuitori (cca 81%). ▪ Cca 9,8 mii locutori ($\approx$ 12 % din total) sînt aflați în emigrare permanentă sau circulară (UE, România, Rusia, Chișinău).
3.	Forța de muncă	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Cca 69 % reprezintă populația în vîrstă aptă de muncă. Estimativ în raion există o rezervă de minim 7,2 mii de persoane în vîrstă aptă de muncă și motivată să lucreze, dar care nu au un loc de muncă formal și venituri stabile. ▪ Ponderea angajaților este ilustrată în felul următor: sectorul economic cca 31%, sectorul public cca 63%, altele 6%. ▪ Salariu mediu lunar este de cca 5 300 lei brut și diferă de sectorul de activitate și locație (rural, urban). ▪ Numărul șomerilor conform datelor AOFM Nisporeni este de cca 350 persoane și este în creștere. Neoficial numărul șomerilor este mai mare, iar unii din sînt încadrați la lucrările agricole sezoniere sau activează în calitate de zilieri, iar aceste categorii de persoane nu pot beneficia de ajutorul de șomaj cuvenit.
4.	Agenții economici	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Silvicultură (IS Întreprinderea pentru Silvicultură Nisporeni - Silva). ▪ Rețea de agenții economici în domeniul postrecoltării (deținători de depozite frigorifice)
5.	Specilizarea economică	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Industria prelucrătoare a materiilor prime agricole, inclusiv industria alimentară (minifabriki de produse lactate, linii de uscare a fructelor). ▪ Fabrici de prelucrare a materiei prime textile. ▪ Colectarea și depozitarea materiilor prime agricole pentru livrarea pe piața locală sau externă. Producerea

		materialelor de construcții. Producerea pe terenuri protejate (sere). Practicarea zootehniei, pomiculturii și legumiculturii. Turismul rural și de nișă.
6.	Principalele competitive avantaje	<ul style="list-style-type: none"> ■ Instituția Publică Centrul Raional de Tineret Nisporeni. ■ Stadion (complex sportiv) cu o suprafață de cca 2,2893 ha. Este al doilea ca mărime în țară și va găzdui, inclusiv competiții sportive de nivel internațional. ■ Raionul Nisporeni geografic este amplasat la hotar cu România (Uniunea Europeană) și de principalele raiona eînvecinate – Ungheni, Strășeni, Călărași, Hîncești. ■ Bazinul hidrografic Nirnova. Lunca rîului Prut. ■ Acces la drumul internațional M1 Chișinău-Leușeni. ■ Mănăstiri, biserici. ■ Acces la Zona Economică Liberă "Ungheni-Business" (sub-zona Nisporeni). Au fost afectate cca 26,1 ha. Cu spații de producere și depozitare de cca 4000 m2. ■ Parte componentă (membru cu drepturi depline) a Euroregiunii Siret-Prut-Nistru.
7.	Principalele oportunități care pot fi valorificate	<ul style="list-style-type: none"> ■ Dezvoltarea turismului, inclusiv nautic și a agriculturii ecologice. Acces la sursele de apă din rîul Prut la costuri mici. ■ Existența resurselor de argilă, nisip și alte zăcăminte materiale utile. ■ Existența rezervațiilor naturale în zona Codrilor (cca $\frac{1}{4}$ din suprafața raionului săntănduri).

2.1. Detalii geografice și demografice

Raionul Nisporeni este situat în partea centrală a Moldovei, în zona codrilor. La nord se învecinează cu raionul Călărași, la sud cu raionul Hîncești, la vest cu raionul Ungheni și România, la est cu raionul Strășeni. În componența raionului intră 39 de localități.

Conform datelor Biroului Național de Statistică la situația din anul 2019, numărul total al populației pe raion este de cca 64,8 mii locuitori.

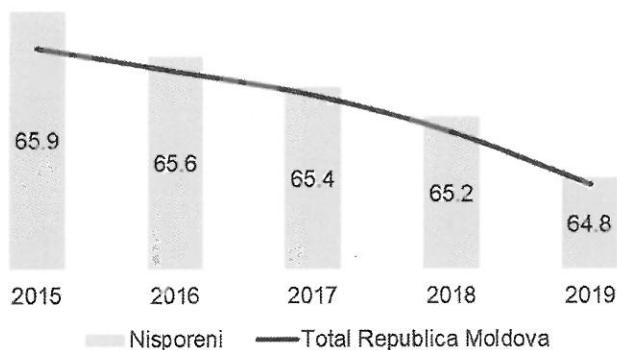
2017	Urban		Rural	
	Barbati	Femei	Barbati	Femei
	6931	7420	25265	25781
2018	Urban		Rural	
	Barbati	Femei	Barbati	Femei
2019	Urban		Rural	
	Barbati	Femei	Barbati	Femei
	6902	7417	24947	25531

Geografic, raionul este poziționat în partea centrală, fiind învecinat la Nord – cu raioanele Ungheni și Călărași; la Sud - cu raionul Hîncești; la Est - cu raionul Strășeni; la Vest - cu raionul Ungheni și cu județul Iași din România. Raionul Nisporeni este parte componentă a Euroregiunii "Siret-Prut-Nistru". Suprafața raionului Nisporeni este de aproximativ 2.4 % din suprafață totală a republicii.

Situația demografică. Datele din ultimii 5 ani indică o tendință continuă de micșorare a numărului de locuitori în raionul Nisporeni. Din 2015 pînă la sfîrșitul anului 2019 populația stabilă s-a micșorat cu aproximativ 1100 de locuitori. Această tendință nu este una regională ci se observă la nivel de raion.

Populația stabilă în perioada 2015-2019

Populația stabilă (mii locuitori)

Sursa: Biroul Național de Statistică

Cauzele diminuării numărului de locuitori se datorează sporului negativ și a migrației interne și/sau externe. În raionul Nisporeni, sporul natural pe perioada 2015-2018 este negativ și fluctuează de la an la an. De asemenea, un rol important îl are și îmbătrânirea demografică care se accelerează și produce un impact negativ asupra structurii demografice. Toate aceste cauze pun în pericol dezvoltarea durabilă a raionului.

Sporul natural

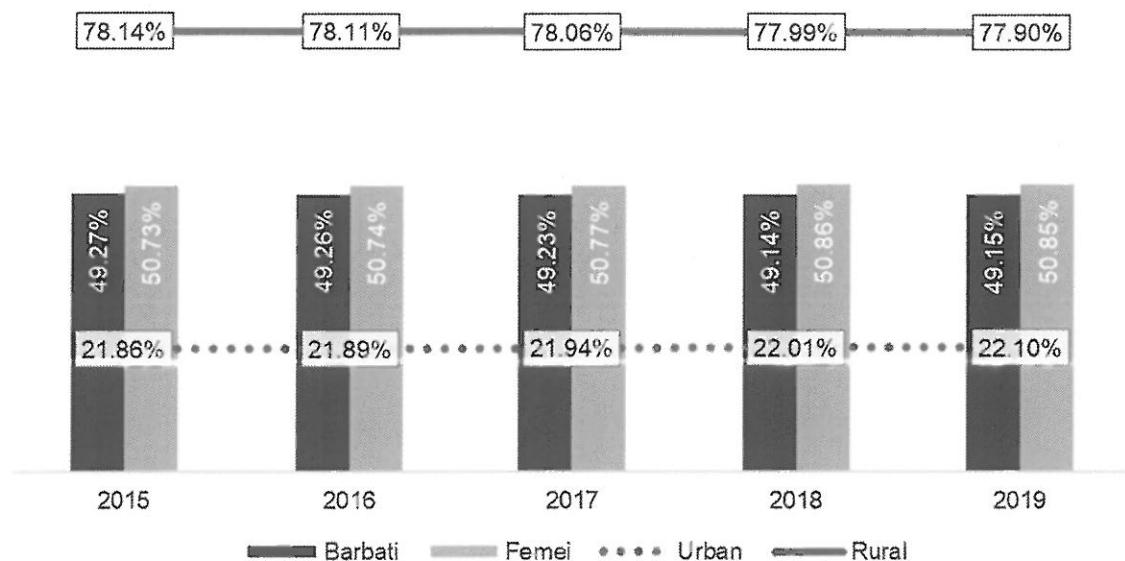
	2015	2016	2017	2018
Total pe țară	-0.3	-0.3	-0.8	-1.3
Nisporeni	-1.1	-0.1	-0.5	-2.4

Sursa: Biroul National de Statistica

Datele din tabelul de mai sus prezintă tendință negativă a sporului natural pe țară și pe raion.

Distribuirea populației pe sexe și mediul de trai e prezentată în figura de mai jos. Conform datelor oficiale, bărbați (aproximativ 49%) sunt mai puțini decât femei (aproximativ 51%). Totodată, mai mult de 75% din toată populația raionului trăiește în mediu rural. Pe parcursul anilor 2015-2019 se observă o tendință de micșorare a populației rurale și majorarea celei urbane.

Structura populației pe medii și sexe

Sursa: Biroul National de Statistica

Activitatea economică

În descrierea dinamicii și situației curente privind activitatea economică a raionului Nisporeni sau analizat următorii indicatori:

- Numărul de întreprinderi
- Numărul mediu de personal
- Venituri din vînzări, milioane lei
- Numărul de întreprinderi care au primit profit
- Investiții financiare pe termen lung, milioane lei
- Investiții financiare curente, milioane lei
- Total active (Totalul bilanțului), milioane lei
- Remunerarea personalului reflectată în situațiile financiare, milioane lei

Activitățile economice vizate în analiza curentă sunt:

- Agricultura, silvicultura și pescuit
- Industria prelucrătoare
- Distribuția apei; salubritate, gestionarea deșeurilor, activități de decontaminare
- Comerț cu ridicata și cu amănuntul; întreținerea și repararea autovehiculelor și a motocicletelor
- Transport și depozitare

- Activități de cazare și alimentație publică
- Informații și comunicări
- Activități financiare și asigurări
- Activități profesionale, științifice și tehnice
- Sănătate și asistența socială

Dinamica indicatorilor privind numărul de întreprinderi, numărul mediu de personal, venituri din vînzări și numărul de întreprinderi care au primit profit în perioada 2015-2018 este reflectată în tabelul de mai jos.

Dinamica indicatorilor privind numărul de întreprinderi, numărul mediu de personal, venituri din vînzări și numărul de întreprinderi care au primit profit în perioada 2015-2018

Activitatea economică	Numărul de întreprinderi		Numarul mediu de personal		Venituri din vinzari, milioane lei		Numarul de intreprinderi care au primit profit	
	Dinamica pe ani	% 2018/2017	Dinamica pe ani	% 2018/2017	Dinamica pe ani	% 2018/2017	Dinamica pe ani	% 2018/2017
Agricultura, silvicultura și pescuit	-	24%	-	6%	-	26%	-	21%
Industria prelucrătoare	-	11%	-	-6%	-	0%	-	-18%
Distribuția apei; salubritate, gestionarea deșeurilor, activități de decontaminare	-	25%	-	5%	-	20%	-	0%
Comerț cu ridicata și cu amănuntul; întreținerea și repararea autovehiculelor și a motocicletelor	-	5%	-	6%	-	30%	-	7%
Transport și depozitare	-	4%	-	-2%	-	-12%	-	36%
Activități de cazare și alimentație publică	-	-6%	-	-3%	-	2%	-	-20%
Informații și comunicări	-	-22%	-	-9%	-	16%	-	50%
Activități financiare și asigurări	-	-25%	-	-13%	-	-57%	-	0%
Tranzacții imobiliare	-	-20%	-	-15%	-	-6%	-	-22%
Activități profesionale, științifice și tehnice	-	0%	-	-3%	-	24%	-	0%
Sănătate și asistența socială	-	0%	-	0%	-	3%	-	50%

Sursa: Biroul National de Statistica

În perioada 2015-2018 se observă o dinamică pozitivă în următoarele domenii: agricultură, silvicultură și pescuitul; industria prelucrătoare; distribuția apei, salubritate, gestionarea deșeurilor, activități de decontaminare și comerț cu ridicata și cu amănuntul; întreținerea și repararea autovehiculelor și a motocicletelor. În același timp, *numărul de întreprinderi* din domeniul activității de cazare, informații și comunicare, financiare și asigurări, cît și tranzacții imobiliare să micșorat în 2018 comparativ cu anul 2017.

Doar trei domenii de activități economice au marcat dinamică pozitivă în ceea ce privește *numărul mediu de personal*:

- Agricultura, silvicultura și pescuit – 6%
- Distribuția apei; salubritate, gestionarea deșeurilor, activități de decontaminare – 5%
- Comerț cu ridicata și cu amănuntul; întreținerea și repararea autovehiculelor și a motocicletelor – 6%

Celelalte activități au redus numărul de personal sau nu au înregistrat nici o creștere în 2018.

Cea mai mare creștere în *venituri din vînzări* a fost înregistrată în activitatea de comerț cu ridicata și cu amănuntul; întreținerea și repararea autovehiculelor și a motocicletelor, 30% în anul 2018 comparativ cu 2017. Agricultura, silvicultura și pescuitul au generat venituri mai mari de 26%, iar activitățile profesionale, științifice și tehnice 24%. Activitățile ce țin de distribuția

apei, salubritate, gestionarea deșeurilor, și activități de decontaminare au acumulat un venit cu 20% mai mare în 2018. Reduceri semnificative de 57% au fost înregistrate în activitățile financiare și asigurări.

Conform datelor oficiale, 50% din *numărul întreprinderilor care au primit profit* au activat în domeniul informații și comunicații și sănătate și asistență socială. Numărul întreprinderilor care au primit profit în domeniul agriculturii, silviculturii și pescuitului a constituit 21%. În anul 2018, întreprinderile din domeniul industriei prelucrătoare, cazare și alimentare publică și tranzacții imobiliare nu au înregistrat profit.

Următorul set de indicatori este prezentat în tabelul de mai jos. În anul 2018, cel mai mare spor de 170% în *investiții financiare curente* au fost efectuate în domeniul transportului și depozitării. În industria prelucrătoare sau investit cu 155% mai mult în anul 2018 comparativ cu anul 2017. În domeniul comerțului cu amănuntul, pe parcursul anilor 2015-2018 investițiile au variat substanțial, iar în anul 2018 s-a investit mai mult cu 30% comparativ cu anul 2017. În celelalte domenii investițiile curente sau diminuat treptat sau nu au fost efectuate.

Dinamica indicatorilor privind investițiile financiare curente, investițiile financiare pe termen lung, active și remunerarea personalului în perioada 2015-2018

Activitatea economică	Investiții financiare curente, milioane lei		Investiții financiare pe termen lung, milioane lei		Total active (Totalul bilanțului), milioane lei		Remunerarea personalului reflectată în situațiile financiare,	
	Dinamica pe ană	% 2018/2017	Dinamica pe ană	% 2018/2017	Dinamica pe ană	% 2018/2017	Dinamica pe ană	% 2018/2017
Agricultura, silvicultura și pescuit	[+]	0%	[+]	100%	[+]	15%	[+]	19%
Industria prelucrătoare	[+]	155%	[+]	-19%	[+]	2%	[+]	0%
Distribuția apei; salubritate, gestionarea deșeurilor, activități de decontaminare	[+]	0%	[+]	0%	[+]	6%	[+]	-7%
Comerț cu ridicata și cu amănuntul; întreținerea și repararea autovehiculelor și a motocicletelor	[+]	30%	[+]	-6%	[+]	7%	[+]	39%
Transport și depozitare	[+]	170%	[+]	6%	[+]	6%	[+]	10%
Activități de cazare și alimentație publică	[+]	0%	[+]	0%	[+]	-2%	[+]	19%
Informații și comunicații	[+]	-62%	[+]	0%	[+]	-63%	[+]	-5%
Activități financiare și asigurări	[+]	0%	[+]	0%	[+]	-21%	[+]	5%
Tranzacții imobiliare	[+]	-65%	[+]	0%	[+]	-10%	[+]	-9%
Activități profesionale, științifice și tehnice	[+]	-53%	[+]	100%	[+]	2%	[+]	22%
Sănătate și asistență socială	[+]	-100%	[+]	0%	[+]	10%	[+]	6%

Sursa: Biroul National de Statistica

Puține din activitățile economice au atras investiții financiare pe termen lung în perioada 2015-2018. Cel mai mult s-a investit în domeniul agriculturii, silviculturii și pescuitului și activități profesionale, științifice și tehnice ambele domenii cu o creștere de 100%. În domeniul distribuției apei nu au fost investiții pe termen lung.

Deși în domeniul distribuției apei nu au fost efectuate investiții atât curente cât și pe termen lung, valoarea activelor totale a crescut cu 6%. Activele în agricultură, sănătate și asistență socială au crescut cu 15% și 10% respectiv în 2018 comparativ cu anul 2017.

Un indicator important este remunerarea personalului. Conform datelor publicate, practic în toate domeniile de activități economice sau observat creșteri a remunerării personalului. Cel mai mare spor a fost observat în domeniul comerțului cu ridicata și amănuntul, 39% în 2018 față de anul 2017. În domeniul agriculturii remunerarea în anul 2018 a constituit cu 19% mai mare decât în anul 2017.

În domeniul distribuției apei, remunerarea a fost cu 7% mai mică în anul 2018 comparativ cu anul 2017. Pentru a evalua starea curentă, sunt necesare date recente care ar putea evidenția factorii care influențează remunerarea muncii.

3. ANALIZA SWOT

Analiza SWOT este o metodă pentru proiectarea viziunii de dezvoltare în ansamblu a Raionului Nisporeni și constră în identificarea și evaluarea factorilor de influență interni și externi. Elementele analizei SWOT țin de doi factori interni (1) Puncte tari și (2) Puncte slabe și doi factori externi (3) Oportunități și (3) Amenințări.

Analiza SWOT a Raionului Nisporeni este reprezentată de următoarea matrice:

Puncte tari	Puncte slabe
<ol style="list-style-type: none"> 1. Potențial turistic nevalorificat 2. Populația economic activă 3. Sistem de comunicații dezvoltat (internet și telefonia mobilă) 4. Potențial investițional divers 5. Existența resurselor naturale nevalorificate 6. Dezvoltarea intercomunitară a Bazinului Hidrografic Nirnova 7. Rețea de sisteme educaționale și de asistență socială dezvoltate 8. Centrul de tineret și sport din or. Nisporeni 9. Acces la rețea de drumuri regionale și naționale 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Infrastructura fizică insuficient dezvoltată 2. Starea drumurilor necorespunzătoare 3. Lipsa sistemelor de canalizare și epurare a apelor uzate 4. Nu toate localitățile au sisteme de alimentare cu apă 5. Existența gunoiștelor neautorizate 6. Capacități insuficiente de scriere și promovare a proiectelor 7. Insuficiența sistemelor de irigare
Oportunități	Amenințări
<ol style="list-style-type: none"> 1. Resurselor europene disponibile pentru dezvoltarea localităților raionului 2. Atragerea investițiilor autohtone și străine 3. Crearea zonelor și traseelor turistice naționale, regionale, transfrontaliere 4. Promovarea produselor agroalimentare autohtone pe piețele din exterior. 5. Elaborarea brandului raional de dezvoltare, inclusiv în domeniul turismului 6. Dezvoltarea serviciilor publice de calitate (apă, salubrizare, canalizare, iluminat etc.) 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Fluctuația sistemului politic național 2. Agravarea schimbărilor climatice (secete aspre, inundații, grindină etc.) 3. Majorarea costurilor la resursele energetice 4. Intensificarea comercializării produselor agroalimentare de import 5. Politizarea autorităților publice, rezistența decidenților la schimbările de dezvoltare social-economică 6. Instabilitatea cadrului normativ de reglementare

4. OBIECTIVELE GENERALE STRATEGICE ALE RAIONULUI

1. Agricultura și dezvoltarea durabilă.
2. Turism competitiv.
3. Ocrotirea sănătății.
4. Educație, cultură, tineret și sport.
5. Utilități publice de calitate.
6. Protecția socială și susținerea persoanelor.
7. Administrație publică performantă și competență.

AGRICULTURA ȘI DEZVOLTAREA DURABILĂ

Privire de ansamblu

Agricultura continuă să fie un sector important în economia raionului Nisporeni, însă, actualmente, se află într-o situație oscilantă. Această schimbare este determinată de dezvoltarea rapidă a sectorului de servicii ceea ce reprezintă aproape 1/3 din produsul intern brut raional. Totuși, producția agricolă relevă o creștere lentă și instabilă, determinată de factorii externi (condițiile climatice). Începînd cu anul 2015, agricultura a demonstrat tendințe de creștere mult mai lente și instabile, comparativ cu alte sectoare ale economiei. Una din cauzele principale este dependența agriculturii de condiții climaterice – seceta a devenit un fenomen foarte frecvent în ultimii ani în raionul Nisporeni și în întreaga țară.

Instabilitatea ridicată a producției agricole din raion este o consecință a instrumentelor slab dezvoltate de diminuare a riscurilor legate de condițiile climatice, inclusiv accesul insuficient la irigare, nivelul scăzut de aplicare a tehnologiilor agricole moderne (soiuri rezistente la secetă, instrumente de protecție抗grindină) și lipsa unor scheme de asigurare inovatoare în agricultură, cum ar fi programul de asigurare pe bază de indici climatice. Un alt motiv de încetinire a producției agricole îl reprezintă crizele economice, ce duc la creșterea prețurilor la inputuri (de exemplu, fertilizanți, combustibil, mașini), provocîndu-le dificultăți producătorilor agricoli.

Rata ocupării forței de muncă în agricultură rămîne importantă, dar este, de asemenea, în declin. În anul 2015 forța de muncă din raion încadrată oficial în agricultură a constituit cca 6,6 %, iar la momentul de față este de cca 4,5% din totalul populației economic active din raion. Neoficial această proporție este și mai izbitoare. Lucrătorii din domeniul agricol fie au găsit oportunități de angajare în sectorul serviciilor, care este în curs de dezvoltare în raion, sau au emigrat permanent sau circular.

La analiza structurii importurilor agroalimentare se observă că cele mai populare produse importate sunt cele cu valoare relativ mare: struguri, fructele și legumele proaspete în afara sezonului și băuturile alcoolice. Cu toate acestea, oferta internă a raionului nu este pregătită să facă față acestor schimbări de cerere din mai multe motive, cum ar fi: capacitatea scăzute de procesare, producție primară vulnerabilă la factorii climatice, lanțuri valorice incomplete. În raion nu există o rețea consistentă de depozite frigorifice, iar depozitele din or. Nisporeni, Vărzărești, Șișcani, Ciorești, Bălăurești, Cristești, Vânători, Marinici nu acoperă necesarul de păstrare a producției agroalimentare.

În raionul Nisporeni sectorul agricol este dominat de producția vegetală (struguri, legume, fructe etc.) în timp ce sectorul zootehnic joacă un rol mai puțin important în producție, ceea ce sugerează un nivel potențial scăzut de competitivitate.

Degradarea solurilor este un alt factor ce determină rentabilitatea scăzută a sectorului agricol, precum și poziția dominantă a culturilor cu valoare redusă în producția agricolă în detrimentul culturilor cu valoare înaltă (pomicultură, legumicultură, viticultură). O parte semnificativă a producției agricole este reprezentată de principalele 4 produse: cereale, struguri, legume și fructe.

Este evident că cerealele (inclusiv grâul, orzul, porumbul și floarea-soarelui) sunt primele pe lista respectivă, datorită ponderii mari de teren arabil – cca 40% din suprafața totală însămînată. Motivele pentru care producătorii se concentreză pe cereale includ mecanizarea pe scară largă, cerințele de capital relativ mici, intensitatea redusă a muncii, piețe și oportunități de profit de

încredere, precum și necesitatea limitată de irigare – toate acestea arată că întreprinderile agricole mari reprezintă forma dominantă de organizare.

Accentul pe cultivarea produselor agrare cu valoare adăugată mare (struguri, legume, fructe) este unul imperios pentru raionul Nisporeni. În ultima perioadă în raion se cultivă *nucile*. Acest produs are acce pe piețele din UE, precum și spre alte piețe. Atractivitatea acestui sector se explică în mare parte prin climă blîndă, rezistență la dăunători, boli și secete, precum și resurse limitate pentru întreținere.

Piețele de desfacere a producției agricole sunt localitățile rurale, or. Nisporeni, piețele din Strășeni, Hîncești, Călărași, Ungheni și piețele din Chișinău. Piețele din exterior, deocamdată, nu sunt explorate pe deplin din cauza lipsei mecanismului de diversificare. În raionul Nisporeni nu există întreprinderi mari de colectare, sortare, ambalare și procesare a producției agricole în stare proaspătă.

Piețele agricole la sate nu sunt amenjate corespunzător, nu sunt dotate cu încăperi de păstrare, la multe pieți improvizate producția este depozitată direct pe sol. Căile de acces către podgorii și plantații sunt anevoase din cauza stării proaste a drumurilor mai ales în perioade de precipitații abundente.

În raionul Nisporeni, conform situației actualizate pentru anul 2020, suprafața terenurilor agricole este de cca 39026 ha, dintre care cca 22035 ha de terenuri arabilc. Structura terenurilor însămîntate pe anul 2020, ha:

1. Culturi cerealiere	1061 ha.
2. Porumb	8560 ha.
3. Floarea soarelui	2590 ha.
4. Struguri	4689 ha.
5. Fructe	2690 ha.
6. Legume	175 ha.

Dezvoltarea viticulturii

Conform Programului de restabilire și dezvoltare a viticulturii și vinificației pentru anii 2002-2020 (în continuare, Program) ținta majoră este restabilirea și crearea unei remuri performante de producere a produselor vitivinicole de calitate superioară, competitive pe piețele de desfacere (inclusiv piețele din UE) și cu eficiență economică.

Coordonatele principale ale dezvoltării viticulturii sînt:

1. Prioritatea producției viti-vinicole ca sursă importantă de produse pentru export și de resurse financiare pentru formarea bugetelor, precum și ca ramură, care asigură securitatea economică a raionului, regiunii și a țării în ansamblu.
2. Valorificarea rațională a resurselor agroecologice, îndeosebi a terenurilor în pantă puțin favorabile pentru alte culturi agricole.
3. Asigurarea dezvoltării stabile și eficiente a tuturor verigilor (material pepinieristic, chimicale, îngrășeminte, producător, transportator, comerciant) din sectorul viti-vinicol și a relațiilor echilibrate între ele, ținînd cont de interesele comune, conjunctură, posibilitățile pieței interne și accesul la piețele externe.
4. Diversificarea sortimentelor de struguri și produse vinicole, modernizarea tehnologiilor, bazei de producție și infrastructurii din viticultură și vinificație în scopul sporirii productivității, calității și competitivității produselor viti-vinicole, precum și al reducerii costurilor la o unitate de produs.
5. Perfecționarea tuturor formelor existente de organizare a producției prin promovarea cooperării și integrării acestora, precum și a dirijării activității acestei ramuri în ansamblu și pe plan local.

La momentul actual în raion sînt plantate **cca 4715 ha** de viță de vie (struguri de masă și tehnice), principalele soiuri sînt Moldova, Aligote, Sauvignon, Chardonay. Raionul Nisporeni este inclus în Programul Național pentru Zona Centru "Drumul Vinului".

Principalii actori în domeniul vinificației se prezintă în felul următor or. Nisporeni ("Nis-Struguraș" SA, "Maurt" SRL – fabrică de vin), Vărzărești ("Dionismus" SA, "Romalin Grup" SRL), Milești ("Milești Vin" SA), Șișcani (Vin Impex SRL), Brătuleni (Univers Vin SRL), Iurcenii (Euro Alco SRL).

Suprafața plantațiilor de viță de vie preconizată a fi plantată în anii 2021-2027

Microzona (microraionul)	Soiurile de struguri	Suprafața plantațiilor, ha
Nisporeni	Sauvignon, Moldova	150 ha
Șișcani	Aligote, Moldova	160ha
Iurcenii	Traminer roz, Aligote	40 ha
Vărzărești	Muller Turgam, Aligote, Sauvignon	150 ha

De comun acord cu instituțiile științifice specilizate și în vederea adaptabilității viticulturii la schimbările climatice se vor desfășura cercetările științifice fundamentale și aplicative în următoarele direcții (I) resursele ecologice ale viticulturii, (II) păstrarea genofondului, (III) perfecționarea sistemului de încercare a soiurilor, (IV) producția viti-vinicola ecologică pură, (V) producerea vinurilor cu denumire de origine și origine controlată.

Sporirea competitivității vinurilor de calitate produse poate fi asigurată și prin înregistrării producătorilor de vin cu indicație geografică protejată (IGP), la fel înregistrarea producătorilor de struguri cu denumire de origine protejată (DOP).

Compania Maurt SRL deține o fabrică de vinuri la Nisporeni în zona cu indicația geografică protejată "Codru". La Nisporeni au loc majoritatea proceselor de producție. În regiunea Nisporeni compania are cca 34 ha de struguri.

Suprafața plantațiilor pomicole preconizată a fi plantată în anii 2021-2027

Microzona (microraiونul)	Specii de fructe	Suprafața plantațiilor, ha
Vărzarești	Prun, măr	140 ha
Ciorești	Prun, măr	100 ha
Nisporeni	Prun, măr	100 ha
Boldurești	Prun, măr	60 ha
Seliște	Prun, măr	55 ha

Zootehnia

Dezvoltarea sectorului zootehnic a fost o problemă în ultimul deceniu, fiind împiedicată de blocaje legate de competitivitate și piața de desfacere. Sectorul zootehnic se confruntă cu constrângeri de resurse interne, precum și cu presiuni cauzate de importurile de animale și carne ieftină.

Aprovizionarea cu furaje autohtone este limitată din cauza disponibilității reduse de pășuni de bună calitate, care este, la rîndul său, determinată de condiții meteorologice nefavorabile și de capacitați de irigare insuficiente. Pe de altă parte, costurile locale de producție relativ ridicate, productivitatea scăzută și rasele cu randament scăzut nu permit produselor de origine animalieră să concureze cu produsele subvenționate de carne/lactate mai ieftine, care vin de pe piețele UE și CSI.

Una din puținele ferme dezvoltate în raion este ferma de porcine din Soltănești, Nisporeni. Grație unei investiții de 50 de milioane de lei, fosta fermă s-a transformat într-o crescătorie prosperă de porcine, cu circa 20 mii de capete și cu o posibilitate de extindere până la 35 de mii. La această fermă au fost create cca 35 de locuri de muncă. Rasa de porcine a fost importată din Danemarca, iar porcinele consumă cca 50 de tone de nutrețuri zilnic.

Diminuarea degradării terenurilor

Raionul Nisporeni se confruntă cu problema terenurilor degradate, inclusiv din cauza schimbărilor climatice (secete, valuri de căldură intense, surpări, ploi abundente etc). motivele principale de degradare a terenurilor sunt eroziunea solurilor, poluarea prin acțiuni distructive antropice.

Din categoria terenurilor degradate fac parte:

- (I) Terenuri cu eroziune de suprafață foarte puternică și excesivă.
- (II) Terenuri cu eroziune de adâncime.
- (III) Terenuri afectate de alunecări active, prăbușiri, surpări.
- (IV) Terenuri sărăturate.
- (V) Terenuri poluate cu substanțe chimice.
- (VI) Terenuri ocupate cu cariere deschise, cu halde miniere și cu deșeuri.

Raionul Nisporeni își propune, la prima etapă, împădurirea a cca 300 ha de terenuri degradate.

Principalele organizații de suport în agricultură și mediul rural sunt AIPA (Agenția de Intervenții și Plăți), ANSA (Agenția Națională pentru Siguranța alimentelor), ONVV (Oficiul Național al Viei și Vinului), Incubatorul de Afaceri Nisporeni, Camera de Comerț și Industrie, oficiul Nisporeni, laboratoarele veterinare, de ameliorare și însămîntare artificială a animalelor agricole.

Fondurile de resurse disponibile pentru dezvoltarea agriculturii și industriei de prelucrare agricolă se numără FNDAMR (Fondul Național de Dezvoltare Agriculturii și Mediului Rural), UCIPA (Unitatea Consolidată pentru Implementarea Proiectelor în Agricultură), IFAD (Unitatea Consolidată pentru Implementarea Programelor în Agricultură), FVC (Fondul Verde pentru Climă).

Delimitarea proprietății publice

Conform Hotărîrii Guvernului nr. 80 din 11.02.2019 privind aprobarea Programului de stat pentru delimitarea bunurilor imobile, inclusiv a terenurilor proprietate publică, pentru anii 2019-2023 autoritățile administrației publice centrale, instituțiile bugetare/publice la autogestiune și autoritățile publice autonome vor asigura:

1. Inventarierea bunurilor imobile proprietate publică a statului și UAT din administrare/gestiune în termenele stabilite în decizia Agenției Proprietății Publice privind inițierea delimitării bunurilor imobile pe un teritoriu determinat, conform Programului.
2. Întocmirea proiectului listei bunurilor imobile proprietate publică a statului din administrare, cu indicarea gestionarului bunurilor imobile și a domeniului la care se propun a fi atribuite bunurile imobile, precum și transmiterea acestuia către Agenția Proprietății Publice.
3. Furnizarea, cu titlu gratuit, a materialelor și informațiilor necesare pentru delimitarea bunurilor imobile proprietate publică a statului către Agenția Proprietății Publice sau, la solicitarea acesteia, către executantul lucrărilor cadastrale.
4. Soluționarea litigiilor funciare, inclusiv de înstrăinare ilicită a terenurilor proprietate a statului, în conformitate cu prevederile legislației

În perioada de referință raionul Nisporeni va fi implicat la activitățile legate de (I) selectarea executanților pentru lucrările de delimitare pe teritoriul Nisporeni, (II) asigurarea executării lucrărilor de delimitare masivă a bunurilor imobile, inclusiv a terenurilor proprietate publică după apartenență și pe domenii (public și privat) și (III) asigurarea înregistrării în Registrul bunurilor imobile a proprietății publice a statului și a unităților administrativ-teritoriale, delimitate după apartenență și pe domenii (public și privat). Toate aceste lucrări pe teritoriul raionului Nisporeni vor fi efectuate din contul suportului Băncii Mondiale și Guvernului Republicii Moldova.

Infrastructura de păstrare frigorifică, postrecoltare

S-a stabilit că una dintre cele mai slabe verigi ale lanțurilor de aprovizionare cu fructe și legume, coordonate pe verticală, este absența unei infrastructuri moderne de postrecoltare. Principalele elemente ale unui sistem frigorific, inclusiv răcirea preliminară, depozitarea la rece, trierea, sortarea, ambalarea și transportarea la rece, în mare parte lipsesc. Deși, în raion sînt disponibile cîteva instalații de depozitare la rece alte elemente ale lanțului de răcire, precum serviciile de transportare la rece, lipsesc. Lipsa de capital și de know-how sînt printre cele mai importante cauze ale lipsei de progres în dezvoltarea unei infrastructuri de postrecoltare adecvate.

Pe teritoriul raionului Nisporeni funcționează o rețea de depozite frigorifice cu o capacitate de peste 6000 tone, însă aceste depozite nu acoperă spectrul larg de necesități de păstrare a producției agroalimentare și industriale. Depozitele frigorifice existente nu au integrate case de ambalare cu linii de sortare ceea ce îngreunează comercializarea producției atât pe piețele din interior cît și în exterior.

Cel mai mare depozit frigorific se află în orașul Nisporeni și comuna Șișcani cu o capacitate totală de cca 1400 tone și este specializat în păstrarea strugurilor de masă. Numai în două localități rurale se atestă frigidere de dimensiuni medii. Toate depozitele se află, practic, în preajma centrului raional Nisporeni. Depozitul frigorific din Șișcani este diversificat prin păstrarea a cîtorva categorii de struguri, fructe.

Depozitele frigorifice existente, raionul Nisporeni

Locație	Capacitate, tone	Profil
Orașul. Nisporeni	2655	Depozit frigorific de păstrare a strugurilor de masă, fructe.
Comuna Șișcani	2250	Depozit frigorific de păstrare a strugurilor, mere, prune
Comuna Ciorești	500	Depozit frigorific de păstrare a prunelor
Satul Cristești	180	Depozit frigorific de păstrare a prunelor
Comuna Vărzărești	230	Depozit frigorific de păstrare a prunelor
Satul Bălăurești	100	Depozit frigorific de păstrare a legumelor, struguri.
Satul Mărinici	45	Depozit frigorific de păstrare a prunelor
Satul Vînători	40	Depozit frigorific de păstrare a prunelor

Principalele probleme identificate

1. Insuficiența serviciilor de consultanță și extensiune, asociat cu gradul scăzut de pregătire a producătorilor agricoli și a conducerilor noilor exploatații agricole formate.
2. În mediul rural există probleme acute ce țin de accesul limitat la echipamente și mijloace de producție, lipsa experienței de planificare a afacerilor, insuficiența canalelor de comercializare, precum și a serviciilor de păstrare și transportare a produselor, insuficiențele considerabile ale sistemului de transfer tehnologic, implementare a tehnologiilor moderne și a realizărilor științei, de extensiune a cunoștințelor, precum și a serviciilor de marketing, informaționale și de consultanță.
3. Lipsa unei infrastructuri complexe de irigare (sistemul de irigare existent este învecit și ineficient), inclusiv la nivelul localităților rurale, irigare sporadică și necontrolată, implementarea anevoieasă a tehnologii de irigare.
4. Resursele acvatice disponibile (Prut, afluenții bazinului hidrografic Nirnova) nu sunt utilizate la nivelul corespunzător. Problema plantării fișiielor de protecție forestieră nu este rezolvată.
5. Fragmentarea deținătorilor de terenurile agricole generează imposibilitatea aplicării tehnologiilor intensive avansate și de protecție.
6. Fermele zootehnice (în particular, deținătorii de stîne de ovine și caprine) nu sunt conectate la rețelele de utilități energoeficiente (panouri fotovoltaice, energie electrică), iar fără această resursă este imposibil de avut frigidere de păstrare.
7. Protecția resurselor de sol constituie o problemă ecologică majoră.
8. Absența unei infrastructuri moderne de postrecoltare diversificată.

Recomandări

1. Promovarea serviciilor de consultanță și extensiune pentru antreprenorii din sectorul agrar și agroindustrial (acces la piețe, diversificarea produselor, marketing, accesarea de resurse, asigură contra riscurilor etc).
2. Valorificarea terenurilor agricole cu o fertilitate înaltă pentru dezvoltarea legumiculturii, viticulturii și pomiculturii (lunca râului Prut).
3. Crearea și reabilitarea punctelor de colectare și achiziție a produselor agricole.

4. Construirea, reabilitarea și înzestrarea cu inventarul necesar a depozitelor frigorifice cu capacitate mari.
5. Creșterea competitivității sectorului agroalimentar, prin restructurarea și modernizarea pieței.
6. Modernizarea lanțului agroalimentar în scopul conformării la cerințele UE privind siguranța alimentelor și cerințele de calitate
7. Facilitarea accesului la piețele de capital, de inputuri și outputuri pentru fermieri.
8. Sporirea potențialului de productivitate a culturilor agricole și a rezistenței acestora împotriva bolilor, vătămătorilor și condițiilor climatice nefavorabile
9. Efectuarea de investiții în sistemele de irigație, inclusiv în dezvoltarea unor sisteme la scară mică. Se vor elabora și promova scheme de asigurare a culturilor agricole.
10. Efectuarea unui studiu de fezabilitate privind extinderea și diversificarea rețelei de depozite frigorifice la nivel raional și regional
11. Mărirea capacitatei de păstrare, înzestrarea încăperilor cu linii de procesare, sortare ambale și dezinfecțare.
12. Construirea de noi depozite frigorifice în raionul Nisporeni
13. Gestionarea ecologică și tehnologizarea procesării dijecțiilor animaliere la ferma zootehnică Șoltănești, deșeurile animaliere să fie colectate și utilizate în calitate de îngrășămînt organic pentru alte culturi agricole din raion.
14. Înființarea fermelor zootehnice de dimensiuni mici și medii (ovine, caprine, bovine, porcine), reabilitarea celor existente în contextul promovării economiei "verzi" durabile.
15. Montarea de panouri fotovoltaice la fermele zootehnice, inclusiv stînele care sunt soluții fezabile și foarte inovative de aprovizionare cu resurse energetice.
16. Dotarea *laboratoarelor veterinare* cu inventarul necesare, precum și asigurarea creșterii, ameliorării și însămînțării artificiale a *animalelor agricole*.

Analiza SWOT

PUNCTE TARI	PUNCTE SLABE
<ul style="list-style-type: none"> ☒ Rețea funcțională de depozite frigorifice (Vărzărești, Nisporeni, Șișcani, Ciorești) cu păstrarea unei game variate de legume și fructe. ☒ Acces la resursele de apă din bazinile hidrografice existente (Prut, Nirnova și afluenții lor). ☒ Raionul Nisporeni este situat la intersecția principală a căilor comerciale de produse proaspete. ☒ Condiții pedo-climaterice favorabile cultivării legumelor, fructelor, viață de vie. ☒ Resursele funciare existente potrivite pentru producție agricolă. ☒ Condiții favorabile pentru dezvoltarea agriculturii ecologice. ☒ Tradiții și experiență în producția de vin, fructe și legume. ☒ Poziția geografică favorabilă pentru comerț în agricultură, industria alimentară și alte industrii de producție. 	<ul style="list-style-type: none"> ☒ Insuficiența infrastructurii și sistemelor de irigare, inclusiv prin picurare și aspersiune. ☒ Promovarea slabă a investițiilor și finanțarea slabă a sectorului. ☒ Producția animală fragmentată și ineficientă. ☒ Lipsa coordonării pe orizontală și pe verticală a lanțurilor de aprovizionare, organizații de producători slab structurate. ☒ Reducerea calității solului, eroziuni. ☒ Starea precară a sistemelor de irigare și suprafețe mici de terenuri irrigate. ☒ Declinul ratei de ocupare a forței de muncă în zonele rurale
OPORTUNITĂȚI	AMENINȚĂRI
<ul style="list-style-type: none"> ☒ Acces la piețele de desfacere a producției agricole din România, alte pieți din UE ☒ Plantarea și cultivarea culturilor agricole "iubitoare de apă". ☒ Aplicarea tehnologiilor intensive în agricultură No Till Tehnology, plase antigrindină și antiploi abundete. ☒ Pășuni multe. ☒ Dezvoltarea sistemelor de producție și vînzare pe piața internă și pe cea externă. ☒ Creșterea cererii de produse cu o valoare înaltă pe piața internă și cea externă. ☒ Dezvoltarea cooperării dintre producători. ☒ Dezvoltarea economiei "verzi" și a tehnologiilor energetice pe bază de biomasă în zonele rurale. ☒ Dezvoltarea serviciilor de cercetări științifice, inovații, consultații și demonstrații cu utilitate practică. ☒ Împădurirea degradate și solurilor de calitate joasă. ☒ Mediu favorabil pentru afacerile mici și mijlocii, precum și pentru cele familiale. 	<ul style="list-style-type: none"> ☒ Creșterea competiției pe piețele internaționale și pe piața locală și instabilitatea acestora. ☒ Schimbări climatice, creșterea frecvenței de fenomene meteorologice extreme. ☒ Agravarea situației pandemice la nivel național și internațional (COVID 19). ☒ Emigrarea populației economic active din zonele rurale din cauza condițiilor mai favorabile de muncă și viață în orașe și pe piața internațională a muncii. ☒ Epidemii de boli infecțioase ale plantelor și animalelor

AGRICULTURA ȘI DEZVOLTAREA DURABILĂ

Obiectivul 1. Stimularea dezvoltării produselor cu valoare adăugată

Programme	Proiecte	Perioada	Sursa potențială de finanțare	Valoarea preliminară, lei	Responsabili
Extinderea suprafețelor viticole, plantarea viței de vie (struguri de masă și struguri tehnice), cca 500 ha	2021-2027	Agenții economici, FNDARM ¹ , UCIMPA ² , IFAD ³ , APL, FNDR ⁴ , FVC ⁵ , AIPA, ONVV ⁶	80 000 000	APL, Agenții economici, ONVV	
Îmbunătățirea calității și competitivității produselor vitivinicole, legumicole și pomicole	2021-2027	Agenții economici, Moldova Fruct, FNDARM, UCIMPA, IFAD, APL, FNDR, FVC, AIPA, ONVV	9 100 000	APL, Agenții economici, Moldova Fruct	
Plantarea livezilor de nuc, cca 105 ha	2021-2027	Agenții economici, FNDARM, UCIMPA, IFAD, APL, FNDR, FVC, AIPA, ONVV	1 900 000	APL, Agenții economici, Moldova Fruct	

¹ Fondul Național de Dezvoltare a Agriculturii și Mediului Rural

² Unitatea Consolidată pentru Implementarea Proiectelor în Agricultură

³ Unitatea Consolidată pentru Implementarea Programelor IFAD

⁴ Fondul Național pentru Dezvoltare Regională

⁵ Fondul Verde pentru Climă

⁶ Oficiul Național al Viei și Vinului

Obiectivul 1. Stimularea dezvoltării produselor cu valoare adăugată

Programe	Proiecte	Perioada	Sursa potențială de finanțare	Valoarea preliminară, lei	Responsabili
Îmbunătăirea calității și competitivității produselor vitivinicolice, legumicole și pomicole	Extinderea suprafețelor de plantare și producere a legumelor pe terenuri protejate și irigate (inclusiv sere), cca 10 ha	2021-2027	Agentii FNDARM, UCIMPA, IFAD, APL, FNDR, FVC, AIPA, Apele Moldovei	4 000 000	APL, Agentii economici
	Extinderea suprafețelor de plantare și producere a legumelor pe irigate (inclusiv sere), cca 340 ha	2021-2027	Agentii FNDARM, UCIMPA, IFAD, APL, FNDR, FVC, AIPA, Apele Moldovei	20 000 000	APL, Agentii economici
	Construcția, tehnologizarea și modernizarea sistemelor de irigare prin picurare și aspersie, cca 2500 ha	2021-2027	Agentii FNDARM, UCIMPA, IFAD, APL, FNDR, FVC, AIPA, Apele Moldovei	340 000 000	APL, Agentii economici

Obiectivul 2. Promovarea agriculturii verzi ecologice, atenuarea impactului la schimbări climatice, stoparea degradării terenurilor

Programe	Proiecte	Perioada	Sursa potențială de finanțare	Valoarea preliminară, lei	Responsabili
Promovarea tehnologilor agricole avansate și de protecție	Introducerea tehnologilor intensive de producere și sistemelor de protecție a culturilor agricole (antigrindină, antiploi intense, Pergola, Gable)	2021-2027	APL, AIPA, Moldovei, FNDR, FVC, UCIMPA, Stațiuni de irigare, AŞM	2 500 000	APL, Agenții economici, ONG-uri
	Construirea lacurilor de acumulare a apelor pluviale și de la topirea zăpezilor (irigare mică)	2021-2027	APL, AIPA, Moldovei, FNDR, FVC, UCIMPA, Stațiuni de irigare	750 000	APL, Agenții economici, ONG-uri
	Introducerea soiurilor noi de culturi agricole (struguri, prune, legume) adaptabile la condițiile devierilor climaterice	2021-2023	APL, AIPA, Moldovei, FNDR, FEN, FVC, UCIMPA, Stațiuni de irigare, AŞM	1 200 000	AŞM, APL, Agenții economici
	Elaborarea și implementarea mecanismului de asigurare a roadei viitoare la companiile de asigurări specializate	2021-2022	AIPA, APL, Agentii economici, Companii de asigurări, CNPF, FNIDR, FVC	750 000	APL, Agenții economici, CNPF, Companii de asigurări
	Consolidarea producătorilor agricoli regionali în vederea sporirii competitivității produselor lor	2021-2022	AIPA, APL, economici, FNIDR, FNIDAMR	350 000	APL, Agenții economici